

Remissvar

Vårt diarienummer:
2024-00109

Ert diarienummer:
U2024/00153

Datum:
2024-03-20

[Utbildningsdepartementet](https://www.regeringen.se/om-regeringen/utbildningsdepartementet)
u.remissvar@regeringskansliet.se
anna.beijmo@regeringskansliet.se

Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor del 2

Sammanfattning

Säkerhetsläget har under de senaste åren blivit allt allvarigare och lärosätenas verksamhet är intressant för främmande makt. Lärosätenas krav på öppenhet och samverkan, inte minst internationellt, ställer stora krav på kunskap om och beredskap för hot och risker i det nya säkerhetsläget. Utbildningsministern har gett f.d. landshövdingen Peter Egardt i uppdrag (U 2023:D) att biträda Utbildningsdepartementet med att ta fram förslag om hur lärosätenas kompetens i säkerhetsfrågor kan öka.

Uppdraget omfattar lärosäten med staten som huvudman och har ett särskilt fokus på lärosätenas styrelser. I promemorian konstateras att säkerhetsarbetet och kompetensen i säkerhetsfrågor skiljer sig åt mellan lärosätena. Utredningen bedömer emellertid att det finns betydande brister i hanteringen av säkerhetsfrågorna vid samtliga lärosäten. I promemorian ges förslag om hur lärosätenas kompetens i säkerhetsfrågor kan öka.

Förslagen handlar om:

7.3 Försvarshögskolan bör ges i uppdrag att genomföra kompetensutvecklande insatser

Förslag: Regeringen bör ge Försvarshögskolan i uppdrag att, i samarbete med relevanta myndigheter, utveckla och genomföra kompetenshöjande insatser för lärosätena i fråga om säkerhetsfrågor. Insatserna bör i första hand riktas mot styrelsernas ledamöter och lärosätenas ledningar. En kortare introduktion till säkerhetsfrågorna och regeringens förväntningar på styrelserna avseende säkerhetsfrågor bör införas i Regeringskansliets (Utbildningsdepartementets) introduktion till nya styrelseledamöter i och med att nya styrelseledamöter utses från den 1 oktober 2024.

7.4 Regeringen bör utreda hur en stödfunktion kan etableras Förslag: Regeringen bör låta utreda hur en stödfunktion i säkerhetsfrågor kan inrättas för lärosätena. Syftet med en sådan stödfunktion bör vara att bistå lärosäten men även enskilda forskare med stöd i frågor som rör säkerhetsaspekter på internationella samarbeten.

8.3 Regeringen bör i vissa fall besluta om säkerhetsprövning och placering i säkerhetsklass av rektorer och styrelseordförande Rekommendation: Regeringen bör säkerhetspröva rektorer vid lärosäten som bedriver säkerhetskänslig verksamhet. Om det finns personal vid lärosätet som är placerade i säkerhetsklass bör rektor och styrelseordförande normalt vara placerade säkerhetsklass 3.

Vinnova
Sveriges innovationsmyndighet

Besöksadress:
Mäster Samuelstgatan 56,
101 58 Stockholm
Telefon: 08 473 30 00
www.vinnova.se

Fakturaadress:
Vinnova, FE 34, 838 73 Frösön
Levaransadress:
Klara Norra Kyrkogata 14, 101 58 Stockholm
Organisationsnummer: 202100-521

Vinnovas ställningstaganden

Vinnova anser att utredningens förslag verkar väl avvägda och rimliga givet ett förändrat säkerhetsläge och vikten av att bibehålla och utveckla svensk konkurrenskraft. Av de anledningarna tillstyrker Vinnova utredningens förslag.

Avsnitt 7.3 Försvarshögskolan bör ges i uppdrag att genomföra kompetensutvecklande insatser

Ställningstagande 7.3. Vinnova instämmer med att det behövs kompetenshöjande insatser inom området och att Försvarshögskolan får detta som ett regeringsuppdrag. Under arbetet med regeringsuppdraget Främja ansvarsfull internationalisering inom utbildnings-, forsknings- och innovationssamarbeten har det i dialoger med lärosäten samt myndigheter framkommit ett behov av kompetenshöjande insatser. I samma uppdrag har det också framkommit ett behov av ökat fokus och ansvar i dessa frågor hos myndigheterna. Vinnova ser bland annat att det internt på lärosätena behöver utvecklas en kultur och utvecklade arbetssätt kring dessa frågor både på organisatorisk- och individnivå. Vinnova anser att ett uppdrag till Försvarshögskolan bör tydliggöra att arbetet genomförs i nära samarbete med andra försvarssäkerhetsrelaterade myndigheter som t.ex. ISP, FOI, FMV samt MSB. Vidare anser Vinnova att uppdraget också bör omfatta samordning av och med aktörer utanför försvarsföretagen. Det kan t.ex. handla om universitetsnära funktioner som bedriver viktiga utbildningsinsatser och som därav har relevant kompetens inom området samt geografisk spridning.

Avsnitt 7.4 Regeringen bör utreda hur en stödfunktion kan etableras

Ställningstagande 7.4. Vinnova ställer sig i grunden positiva till förslaget. Eftersom utformning av en stödfunktion redan påbörjats enligt nedan, föreslår Vinnova att det fortsatta arbetet sker inom ramarna för dessa uppdrag, möjligtvis med tilläggsdirektiv.

De problem med betydande brister i hanteringen av säkerhetsfrågorna som utredningen menar finns vid samtliga universitet och högskolor är, enligt Vinnova, inte begränsat till lärosätena. Liknande utmaningar berör en rad olika aktörskategorier inom de ekosystem där forsknings- och innovationsarbete av nationellt intresse bedrivs. Av den anledningen vill Vinnova lyfta fram vikten av att långsiktigt investera i en proaktiv stödfunktion som kan ta sig an samtliga aktörers behov. Vinnovas förslag är därför att det behövs en samordnad stödfunktionen med en utpekad och stabil värdorganisation som arbetar för hela ekosystemet kring dessa frågor.

Vinnova har tagit fram och kommunicerat ett förslag på utformning av en stödfunktion för att samla alla aktörer inom nationellt viktiga innovationsekosystem, inklusive lärosäten, företag, forskningsinstitutioner, myndigheter och civilsamhälle, se bilaga. Syftet är att stärka dessa aktörers kapacitet att navigera juridiska, tekniska och strategiska aspekter av produkter för dubbel användning (PDA) och strategisk forskning och innovation, med mål att utnyttja internationella samarbeten samtidigt som man skyddar nationella intressen.

Utformningen av utredningens stödfunktion bör lämpligen samordnas lämpligen med följande pågående arbeten:

- Inom ramen för regeringsuppdraget "Främja ansvarsfull internationalisering inom utbildnings-, forsknings- och innovationssamarbeten" kommer ett förslag till stödfunktion för ansvarfull internationalisering presenteras, Uppdraget omfattar utformning, organisation samt långsiktig finansiering. Uppdraget leds av UHR och förslaget kommer att lämnas till Regeringskansliet den 15 december 2024.
- Pågående arbete inom ramen för regeringsuppdrag till Försvarsmakten och Vinnova att initiera och genomföra ett innovationsprogram för civil-militära synergier (Fö2024/00021).

Vinnova
Sveriges innovationsmyndighet

Besöksadress:
Mäster Samuelstgatan 56,
101 58 Stockholm
Telefon: 08 473 30 00
www.vinnova.se

Fakturaadress:
Vinnova, FE 34, 838 73 Frösön
Levaransadress:
Klara Norra Kyrkogata 14, 101 58 Stockholm
Organisationsnummer: 202100-521

Avsnitt 8.3. Regeringen bör i vissa fall besluta om säkerhetsprövning och placering i säkerhetsklass av rektorer och styrelseordförande

Ställningstagande 8.3. Vinnova instämmer med utredningens förslag. Inga ytterligare tillägg.

I detta ärende har generaldirektör Darja Isaksson beslutat. Biträdande områdesledare Anna-Carin Ramsten har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också stf.GD Göran Marklund, enhetschef Ida Langborg, avdelningschef Cecilia Sjöberg, analytikerna Ann-Mari Fineman och Karl Hallding samt jurist Beatrice Clasaesus deltagit.

Darja Isaksson

Bilaga: *Dubbel användning och strategisk FoU med civil-militära synergier – diskussionsunderlag*

Bilaga

Dubbel användning och strategisk Fol med civil-militära synergier – diskussionsunderlag

Vinnova utreder sedan hösten 2022 förutsättningarna för en satsning för att inrätta en stödfunktion inom området produkter med dubbel användning (PDA/dual use) och strategisk forskning och innovation (Fol) med civil-militära synergier. Syftet är att bättre tillvarata möjligheter och minska sårbarheter inom svenska innovationssystem.

Bakgrund

Den ökande rapporteringen om läckage av strategisk kunskap och kompetens om PDA och annan strategisk Fol till främmande makt vittnar om brister i det svenska innovationssystemet att skydda strategiska kunskaper av nationellt intresse. Mycket tyder också på att aktörer i det svenska Fol-landskapet på ett systematiskt sätt utsätts för olika former av intrång, approachering och spionage.

Samtidigt finns betydande möjligheter att utveckla svenska innovationsekosystem inom civil-militära synergier. Detta omfattar områden med ökande internationella finansieringsmöjligheter inte minst inom ramen för EU och NATO. Här ställs dock oftast krav på väl sammanhållna innovationsmiljöer med hög integritet vad gäller risker för kopplingar till antagonistiskt sinnade aktörer. På den civila sidan är många aktörer samtidigt dåligt orienterade om de möjligheter som växer fram inom civil-militära synergier och det finns en osäkerhet om risker förknippade med att bli stämplad som "vapenleverantör".

Inom ramen för Vinnovas centrala position i det svenska innovationssystemet undersöks sedan hösten 2022 förutsättningarna för att upprätta en funktion för att stödja och stärka aktörer i de svenska Fol-ekosystemen att tillvarata möjligheter och minska sårbarheter inom PDA och strategisk innovation.

Syfte

En stödfunktion avser att utveckla följande kapaciteter och förmågor:

- En djupare förståelse inom svenska ekosystem verksamma inom strategisk Fol för de risker och möjligheter som internationellt samarbete inom dubbel användning och civil-militära synergier innebär
- Kunskap om de juridiska förhållanden som på olika sätt ramar in PDA-relaterad Fol-verksamhet
- Etablering av plattform för svenska aktörer att lära av och stödja varandra
- Utveckling av interna efterlevnadsprogram för kontroll av forskning om produkter med dubbla användningsområden
- Ökad kapacitet för svenska aktörer att på ett ansvarsfullt sätt ta del av finansiering och samarbeten inom Fol-områden med civil-militära synergier
- Systematisk omvärldsbevakning av global utveckling och internationella aktörslandskap
- Utveckling av viss helpdesk-funktionalitet för informationsspridning och rådgivning i samband med konkreta samarbeten eller samarbetsförfrågningar

Utgångspunkter för utlysning och etablering

- Tanken är att stegvis, i väl definierade etapper, lägga grunden för en långsiktig uppbyggnad av kunskap och kapacitet att hantera risker och möjligheter inom PDA och innovation med civil-militära synergier.
- Stödfunktionen bör främst riktas uppströms, dvs mot varseblivning, kunskapshöjande insatser, nätverksbyggande samt stöd för utveckling av kvalitetssystem.
- Stödfunktionen bör omfatta hela ekosystem inom PDA-relaterade och andra strategiska FoI-områden, dvs rikta sig mot akademi och lärosäten, institut, SME:s såväl som storföretag, myndigheter och civilsamhällsorganisationer. Risker och möjligheter relaterade till PDA och strategisk FoI kan ofta bara förstås i ett perspektiv av de speciella förutsättningar som gäller inom olika kunskapsområden.
- Kompetenser och resurser med bäring på de behov av kunskap och förmågor som kan komma i fråga för stödfunktionen existerar redan inom ett antal organisationer och funktioner. Stödfunktionen bör därför att så långt som möjligt bygga på dessa resurser. Här ingår kompetenser inom myndigheter med olika ansvar inom totalförsvaret, men också funktioner såsom exportkontrollnoder och innovationskontor på universitet, högskolor och forskningsinstitutioner, kunskapscentrum som exempelvis UI:s Rysslands- och Kina-centra, samt kompetenser inom branschorganisationer och näringsliv.

Vem riktar sig satsningen mot?

Satsningen riktar sig mot aktörer som kan leda, koordinera och utveckla en stödfunktion med ovan angivna syften, samt till aktörer som kan bidra med kunskaper avseende specifika FoI-områden och för utveckling av olika typer av system- och analysstöd.